

Openingstekst: Joh 3, 1-5

Zo was er een farizeeër, een van de Joodse leiders, met naam Nicodemus. Hij kwam in de nacht naar Jezus toe. 'Rabbi,' zei hij, 'wij weten dat U een leraar bent die van God gekomen is, want alleen met Gods hulp kan iemand de tekenen verrichten die U verricht,' Jezus zei: 'Werkelijk, Ik verzeker u, alleen wie opnieuw wordt geboren, kan het koninkrijk van God zien'.

'Hoe kan iemand geboren worden als hij al oud is?' vroeg Nicodemus. 'Hij kan toch niet voor de tweede keer de moederschoot in gaan en weer geboren worden?' Jezus antwoordde: 'Werkelijk, Ik verzeker u, niemand kan het koninkrijk van God binnengaan tenzij hij geboren wordt uit water en Geest'.

Lezing: Genesis 4, 10-16

'Wat heb je gedaan?' zei de Eeuwige. 'Hoor toch hoe het bloed van je broer uit de aarde naar Mij schreeuwt. Daarom: vervloekt ben jij! Ga weg van deze plek, waar de aarde haar mond heeft opengesperd om het bloed van je broer uit jouw hand te ontvangen. Ook al bewerk je het land, het zal je niets meer opbrengen. Dolend en dwalend zul je over de aarde gaan.'

Kaïn zei tegen de Eeuwige: 'Die straf is te zwaar. U verjaagt mij nu van deze plek en ik mag U niet meer onder ogen komen, en als ik dan dolend en dwalend over de aarde moet gaan, kan iedereen die mij tegenkomt mij doden.'

Maar de Heer beloofde hem: 'Als iemand jou doodt, zal dat zevenmaal aan hem worden gewroken.' En Hij merkte Kaïn met een teken, opdat niemand die hem tegenkwam hem zou doodslaan. Toen ging Kaïn bij de Eeuwige vandaan en hij vestigde zich in Nod, een land ten oosten van Eden.

Overweging**Overweging**

Het verhaal van Kaïn en Abel behoort tot de oerverhalen van de mensheid: broedermoord, schuld en de zoektocht naar genade.

Kaïn doodt zijn broer uit jaloezie en wordt door God vervloekt. Maar verrassend genoeg ontvangt hij geen onmiddellijke vernietiging – hij krijgt een teken, 'opdat niemand hem zou kunnen doden'.

Dat teken heeft in de traditie verschillende betekenissen gekregen: straf, vloek, maar ook bescherming, opdat ook voor de misdadiger een toekomstig leven mogelijk wordt. Na de moord op Abel spreekt God Kaïn aan, niet om hem te vernietigen, maar om hem te confronteren met zijn daad: 'waar is je broeder Abel?' De dialoog maakt duidelijk dat schuld en verantwoordelijkheid niet uitgewist worden. Toch kiest God niet voor wraak, maar voor genade.

Het teken dat Kaïn ontvangt, functioneert als een beschermend merkteken. Het stelt een grens: niemand mag Kaïn doden. Zo stopt God de keten van vergelding nog vóór die begint. Dit moment markeert een fundamentele verschuiving in de bijbelse logica van 'oog om oog, tand om tand'.

Allereerst is daar de **erkenning van schuld**: Kaïn blijft verantwoordelijk voor zijn daden.

Vervolgens wordt **de schuldige beschermd**: God verbiedt dat kwaad met kwaad wordt vergolden.

En omdat de **cyclus van wraak en vergelding wordt doorbroken** ontstaat er een toekomst voorbij het misdrijf.

Dat geldt zowel voor daders als slachtoffers. Door af te zien van wraak en vergelding, komt er ruimte voor vergeving en verzoening tussen dader en slachtoffer, tot heil van beiden.

De Stichting Perspectief Herstelbemiddeling is in Nederland gespecialiseerd in het bemiddelen tussen daders en slachtoffer.

Voor slachtoffers kan het contact helpen om vragen beantwoord te krijgen (Waarom is mij dit overkomen? Heeft de dader spijt? Is de dader zich bewust van wat hij/zij gedaan heeft?). Voor daders biedt het een kans om verantwoordelijkheid te nemen, begrip te tonen voor de impact van hun daden, en te werken aan schuldverwerking.

Onderzoek en praktijk laten zien dat herstelbemiddeling recidive kan verlagen bij daders, omdat ze de gevolgen van hun daden onder ogen zien. Voor de samenleving kan dit bijdragen aan veiligere, meer herstellende relaties tussen betrokkenen.

Als thema voor deze jaarlijkse dag van de gevangene is dit jaar gekozen: 'uit de schaduw'. Dat heeft er alles mee te maken dat we het kwaad liefst verborgen, in de schaduw houden.

Daarom houden wij mensen, die wij als misdadigers beschouwen, uit het zicht door ze op te bergen in gebouwen met tralies. Dan hoeven wij ons niet tot hen te verhouden, laat staan ons met hen te verzoenen of een nieuwe toekomst te geven. Door hen buiten te sluiten van de samenleving, sluiten wij ons af voor hun verhaal en geschiedenis, en hoeven we ons niet te bekommeren om hun toekomst ná de gevangenisstraf.

En kunnen wij ons gelukkig prijzen in het zelfgenoegzame besef dat we zelf zó niet zijn.

We vergeten echter dat niemand als crimineel geboren wordt. Dat een misdaad altijd het gevolg is onvoorziene en min of meer toevallige omstandigheden.

Als je als gevangenispastor de verhalen van gedetineerden hoort kom je al gauw tot het besef hoeveel geluk je zelf gehad hebt dat het jou niet overkomen is. Besef je dat de grens tussen goed en kwaad uitermate dun is.

Het thema 'uit de schaduw' betekent daarom niet alleen dat we aandacht hebben voor mensen die op een zeker moment uit de gevangenis komen en daar toch de rest van hun leven mee geconfronteerd zullen worden.

Maar 'uit de schaduw' betekent ook dat we ons bewust worden van onze eigen duistere plekken, dat we onder ogen zien dat wij allemaal in ons leven wel eens tekortgeschoten zijn, dat we anderen, gewild of ongewild, kwaad hebben gedaan of pijn hebben bezorgd. We schamen ons daarvoor, praten er niet over, leggen misschien zelfs de schuld en de verantwoordelijkheid bij de ander. We tonen onze beste kant aan de buitenwereld, maar liggen in de schaduw van de nacht wakker door de herinneringen aan wat er misging in ons leven, en piekeren over hoe het verder moet.

Zo iemand was ook Nicodemus waarover het ging in de openingstekst. Naar buiten een rechtschapen en gerespecteerd man, maar van binnen vol vragen en twijfels. Onrustig zoekt hij naar de zin en betekenis van zijn leven.

En opdat zijn collega's het niet zullen merken gaat hij, stiekem, midden in de nacht naar Jezus toe. En dan zegt Jezus dat hij de zin van zijn bestaan niet zal vinden als hij niet wéér geboren wordt.

Maar dat is nu waarschijnlijk net zijn pijn. Want hoe kan dat, weer geboren worden? Was het maar waar. Kon je nog maar eens opnieuw beginnen, terug achter het onherroepelijke, toen je nog onbevangen was, met een vol verwachting kloppend hart.

Maar dat komt nooit meer terug, dat is voorbij. Je kunt niet opnieuw geboren worden. Je bent te groot gegroeid. Vergroeid. Jammer. 'Je kunt toch niet voor de tweede maal de moederschoot ingaan?' Je hoort het verdriet en de teleurstelling in de stem van Nicodemus.

Maar dan zegt Jezus: iedereen kan Gods Rijk van vrede ingaan als je geboren wordt uit water en Geest.

Voor joodse toehoorders (zoals Nicodemus) roept 'water' het beeld op van reiniging, bekering en een nieuw begin. 'Water' kan daarom gezien worden als het afleggen van de oude levenswijze, een innerlijke omkeer.

Waar water reinigt, geeft de Geest nieuw leven. Met andere woorden: de Geest schept een nieuw hart, vernieuwt de mens van binnen en maakt hem of haar deel van Gods koninkrijk.

Nicodemus is een farizeeër, een leraar van Israël. Jezus prikkelt hem: je religieuze kennis of afkomst is niet genoeg. Er is een radicale innerlijke vernieuwing nodig die alleen God je kan geven.

Het is het zoeken naar een dergelijke radicale vernieuwing van het leven dat mensen op pelgrimstocht doet gaan. Daarom lopen jaarlijks zo'n half miljoen mensen naar Compostella om te ontdekken wie ze ten diepste willen zijn, gelovig of niet.

En bezoeken ieder jaar 6 miljoen mensen het bedevaartsoord in Lourdes. En dat al 150 jaar.

Een bedevaart naar Lourdes kan het proces ondersteunen dat Jezus beschrijft:

Het water uit de bron staat voor de mensen die het drinken of zich erin onderdompelen voor innerlijke reiniging. Mensen ervaren in Lourdes vaak een diepe confrontatie met hun leven, leren loslaten, vergeven en een nieuw begin maken.

Door stilte, gebed, het zien van het geloof van anderen, ervaren mensen vrede, innerlijke of lichamelijke heling, een vernieuwende aanraking van God. Dat past bij het 'Geest' aspect waar Jezus over spreekt.

In zijn gesprek met Nicodemus vertelt Jezus wat God in de mens doet: wedergeboorte door water en Geest. Lourdes is een plaats waar mensen zich openstellen voor dit werk van God en bekering, vergeving en verzoening vinden, uiterlijke en innerlijke heling.

Omdat zovelen in Lourdes heling en genezing vinden voor hun geestelijke en lichamelijke wonden, is het RK justitiepastoraat enkelen jaren geleden begonnen met het organiseren van bedevaarten naar Lourdes voor nabestaanden van geweldsdelicten. Mensen dus van wie een ouder, een kind of een partner vermoord is.

Omdat de al dan niet gelovige deelnemers deze reis als zeer heilzaam hebben ervaren, hebben we met een groepje justitiepastores besloten om volgend jaar mei een dergelijke bedevaart te organiseren voor een groep ex-gedetineerden.

Immers, niet alleen slachtoffers, maar ook daders moeten in het reine komen met hun verleden, hebben behoefte aan innerlijke reiniging en het vertrouwen en de kracht om een nieuw leven te beginnen.

Net als Nicodemus moeten zij uit de schaduw komen en openlijk uitkomen voor hun innerlijke worsteling, hun pijn, hun verdriet, hun diepste verlangens om opnieuw geboren te kunnen worden. Wij hopen dat we met deze bedevaart bij mogen dragen aan het 'uit de schaduw' komen van deze ex-gedetineerden, en zij zo een heel bijzondere kans krijgen om een stap te zetten naar een geheel leven.

Na deze viering kan ik u nog meer vertellen over dit project en ook – natuurlijk – hoe u hier zelf aan kunt bijdragen.

Stichting Solvere4u

Slottekst: In de bajasagenda van 2024 schreef gedetineerde W. het volgende gedicht:

Stilte

Hallo mijn vriend,
ik heb je gemist vandaag.
Je bent er altijd voor mij,
met een luisterend oor.
Zo bijzonder,
je kent mij door en door.
Je luistert zonder over
mij te oordelen.
Wat de rechter over mij zegt
kan jou niets schelen.
Al jaren, dag in dag uit,
ben jij mij trouw.
Dat is ook de reden dat
ik zo van jou hou.

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeden.nl
info@ekklesialeden.nl